

AMALAN PEMBIAYAAN PERIBADI DALAM KALANGAN PENJAWAT AWAM DI MELAKA, MALAYSIA

**Mohd Azam Yahya, PhD
Fatimah Nadirah Mohd Noor
Mohd Izzudin Mohd Noor
Nur Zafirah Muhammad Nor¹**

Abstrak

Malaysia antara negara yang berhadapan dengan masalah hutang isi rumah tertinggi di Asia yang disebabkan oleh beberapa jenis pinjaman yang tertentu seperti perumahan, kenderaan dan peribadi. Pembiayaan Peribadi merupakan instrumen kewangan yang sangat tinggi permintaan dalam kalangan masyarakat untuk mendapatkan tunai segera dan membawa kepada penawarannya yang tinggi oleh institusi-institusi perbankan di Malaysia. Penjawat awam pula merupakan antara individu yang menjadi sasaran utama penawaran produk pembiayaan peribadi kerana mereka mempunyai pendapatan tetap setiap bulan dan berpotensi untuk membayar semula pembiayaan tersebut. Justeru, kajian ini adalah untuk mengkaji faktor-faktor yang mendorong penjawat awam membuat pembiayaan peribadi. Kajian ini berbentuk kuantitatif deskriptif dengan memilih penjawat awam muslim di Negeri Melaka yang pernah membuat pembiayaan peribadi sebagai responden kajian. Seramai 402 orang penjawat awam Muslim telah memberikan maklumbalas terhadap set-set soalan yang diedarkan secara rawak. Dapatkan kajian menunjukkan bahawa kedua-dua faktor iaitu faktor diri sendiri dan faktor perbankan memainkan peranan dalam menarik golongan penjawat awam melanggan kemudahan pembiayaan peribadi yang ditawarkan oleh institusi-institusi perbankan. Justeru, tidak boleh menyalahkan mana-mana pihak dalam perkara ini kerana kedua-dua belah pihak iaitu penjawat awam dan institusi perbankan masing-masing mempunyai peranan dalam menyumbang kepada jumlah hutang isi rumah negara.

Kata Kunci: *Penjawat Awam, Pembiayaan Peribadi*

¹ Merupakan para pensyarah dari Fakulti Keilmuan Islam (FKI), Kolej Universiti Islam Melaka (KUIM).

Emel: azamyahya@kuim.edu.my

PERSONAL FINANCING PRACTICES AMONG CIVIL SERVANTS IN MELAKA, MALAYSIA

Abstract

Malaysia is one of the countries facing the highest household debt problem in Asia due to certain types of loans such as housing, vehicles and personal. Personal Financing is a very high demand for financial instruments among the community to get instant cash and lead to its high supply by banking institutions in Malaysia. Civil servants are among the individuals who are the main target of offering personal financing products because they have a fixed income every month and have the potential to repay the financing. Thus, this study is to examine the factors that encourage civil servants to make personal financing. This study is quantitative descriptive by selecting Muslim civil servants in the State of Melaka who have made personal financing as respondents of the study. A total of 402 Muslim civil servants gave feedback on the sets of questions distributed at random. The findings of the study showed that both factors, namely personal factors and banking factors play a role in attracting civil servants to subscribe to personal financing facilities offered by banking institutions. Therefore, we cannot blame to any party in this matter because both parties, namely civil servants and banking institutions respectively have a role in contributing to the total household debt of the country.

Keywords: *Civil Servants, Personal Financing*

PENGENALAN

Agensi Kaunseling dan Pengurusan Kredit (AKPK) telah memberikan khidmat kaunseling kepada 219,995 individu sejak 2007 dengan 89,450 kes dibawa kepada Program Pengurusan Hutang. Ini menunjukkan bahawa penghutang sebenarnya boleh mengawal dirinya daripada aktiviti berhutang tetapi terperangkap dengan gaya hidup kemewahan (Utusan Online: Diakses pada 24 Jun 2015). Malahan terdapat kes yang sangat menakutkan iaitu bankrap dalam kalangan golongan muda. Gaya hidup mewah dan peningkatan kos sara hidup yang semakin mendesak memaksa mereka memilih hutang sebagai penyelesaian terutama untuk mengecapi kehidupan yang lebih selesa sehingga sanggup berbelanja melebihi kemampuan kewangan diri (IKIM: diakses pada 30 Jun 2015). Terdapat kajian yang dilakukan Persatuan Pendidikan dan Penyelidikan untuk Pengguna, Malaysia (ERA Consumer Malaysia) dan Pusat Penyelidikan dan Sumber Pengguna (CRRC) mendapati bahawa pekerja muda membuat pembiayaan peribadi disebabkan telah membelanjakan sebahagian besar pendapatan mereka untuk pembiayaan perumahan, kenderaan, insurans dan keperluan diri disamping berbelanja untuk gaya hidup yang lebih mewah (Abdul

Basit, et al. 2014). Timbalan Menteri Kewangan Datuk Ahmad Maslan telah memberitahu dalam Persidangan Dewan Negara pada 25 Jun 2015 bahawa lebih 107,000 individu diisyihar bankrap sejak 2010 hingga April 2015. Daripada jumlah itu individu berusia 35 hingga 44 tahun merupakan golongan tertinggi yang diisyiharkan bankrap iaitu seramai 37,888 orang. Manakala individu di bawah usia 45 hingga 54 tahun sebanyak 29,952 orang, 25 hingga 34 tahun seramai 23,484 orang, usia 55 tahun dan ke atas seramai 13,490 orang dan usia di bawah 25 tahun seramai 1,469 orang (Kosmo Online: Diakses pada 26 Jun 2015). Malah tidak dapat dinafikan bahawa setiap isi rumah di Malaysia berhutang melebihi daripada apa yang sepatutnya dan akhirnya terjerat dalam hutang yang berpanjangan.

PENYATAAN MASALAH

Laporan dalam siaran berita Buletin TV3 pukul lapan malam yang bertarikh 2 Mei 2017 menyebut bahawa seramai lebih daripada 49 000 penjawat awam berdepan risiko muflis disebabkan menanggung hutang yang tinggi. Lebih membahayakan adalah penjawat awam yang membuat hutang atau meminjam kepada agensi yang tidak sah di sisi undang-undang negara seperti syarikat pinjaman ceti haram yang dikenali sebagai “Ah Long”. Pembiayaan peribadi merupakan salah satu di antara produk-produk yang berasaskan pinjaman yang ditawarkan oleh institusi perbankan di Malaysia di samping pembiayaan kenderaan, perumahan, pelajaran dan sebagainya. Ia menjadi pilihan utama masyarakat Malaysia mendapatkan sumber kewangan dengan segera bagi memenuhi kehendak mereka untuk tempoh jangka pendek dan panjang. Dalam masa yang sama, pembiayaan peribadi merupakan penyumbang tertinggi kes muflis di negara ini. Laporan Jabatan Insolvensi Malaysia pada tahun 2015 mengenai 18,457 orang diisyiharkan muflis dengan tiga sebab utama kebankrapan adalah pembiayaan peribadi (28.3 peratus), pembiayaan sewa beli kenderaan (25.6 peratus) dan pembiayaan perumahan (13.6 peratus) (AKPK: Diakses pada 28 Mac 2017). Penjawat awam pula merupakan antara golongan dan sasaran utama bagi pihak industri perbankan menawarkan produk pembiayaan peribadi kerana mereka memiliki keupayaan untuk membayar semula pembiayaan berdasarkan status perjawatan yang terjamin². Jumlah penjawat awam kini di Malaysia telah menghampiri 1.6 juta (CEUPACS: Diakses pada 8 September 2016) dan jumlah mereka yang membuat pembiayaan peribadi menjangkau lebih kurang 800 000 orang. Oleh itu, angka ini telah menghampiri 50 % daripada jumlah penjawat awam di Malaysia. Justeru kajian ini tertumpu kepada faktor yang mendorong penjawat awam membuat pembiayaan peribadi.

² Pamflet-pamflet dan iklan-iklan daripada 2 institusi perbankan terpilih iaitu Bank Kerjasama Rakyat Malaysia, Bank Islam Malaysia Berhad.

METODOLOGI KAJIAN

Pembentukan Tajuk

Meninjau dan memerhatikan isu nasional yang berlaku di Malaysia iaitu masalah keberhutangan dalam kalangan penjawat awam dengan memilih sebuah negeri sahaja iaitu Melaka. Pemilihan lokasi kajian ini adalah kerana penganugerahan Negeri Melaka sebagai Negeri Maju 2010 selepas memenuhi kriteria yang telah ditetapkan oleh Pertubuhan Kerjasama Ekonomi dan Pembangunan (OECD) yang berpengkalan di Paris, Perancis serta kadar kemiskinan di negeri Melaka pada tahun 2014³ merupakan antara yang terendah di Malaysia iaitu 0.1 peratus berada pada kedudukan kedua terendah selepas Johor dan Wilayah Persekutuan masing-masing pada kedudukan sifar.

Kaedah Dapatkan Data

Kajian ini berbentuk kuantitatif dengan mengedarkan set soalan untuk dijawab oleh responden dengan menggunakan peratusan mudah ya atau tidak. Kesukaran untuk mendapatkan jumlah populasi yang membuat pembentahan peribadi, maka pengkaji menggunakan sistem nisbah G*Power. Sistem ini boleh memberikan nisbah populasi yang akan digunakan oleh pengkaji untuk mengedarkan borang kaji selidik kepada responden. Oleh itu, pengkaji menggunakan perisian G*Power bagi menentukan sampel saiz. Melalui program G*Power, jumlah saiz sampel yang diperlukan ialah 139 orang. Keputusan analisis G*Power tersebut merupakan jumlah responden yang paling minimum diperlukan dalam kajian ini. Namun begitu, jumlah sebenar untuk kajian ini berkemungkinan lebih daripada jumlah yang tercatat dalam keputusan analisis G*Power tersebut kerana berpandukan kepada jumlah edaran borang kajiselidik dan pulangan jumlah jawapan yang dikembalikan. Pengkaji telah mengedarkan borang kajiselidik sebanyak hampir 1000 naskhah dan menjangkakan 1/3 daripada jumlah tersebut yang akan berjawab dan dikembalikan.

INSTRUMEN KAJIAN

Instrumen kajian telah dibentuk melalui laporan-laporan dari institusi-institusi berautoriti, melalui dapatan artikel-artikel kajian lepas dan media-media massa. Soalan-soalan yang dibina adalah seperti jadual berikut:

³ Kemiskinan dan Pendapatan Isi Rumah sempena Persidangan Meja Bulat: Isu Dan Cabaran Institusi Zakat di Malaysia anjuran Institut Kajian Islam Antarabangsa Malaysia dan Lembaga Zakat Selangor pada 3 November 2016.

Amalan Pembiayaan Peribadi dalam Kalangan Penjawat Awam di Melaka, Malaysia
Mohd Azam Yahya, Fatimah Nadirah Mohd Noor,
Mohd Izzudin Mohd Noor & Nur Zafirah Muhammad Nor

Amalan Pembiayaan Peribadi Dalam Kalangan Penjawat Awam	Faktor Menolak (Diri sendiri)	i. Kefahaman terhadap produk berdasarkan kewangan Islam ii. Mampu bayar bulanan kepada pihak bank iii. Perangai suka berhutang apabila berpeluang iv. Untuk membayar wang pendahuluan membeli rumah atau kenderaan v. Pengaruh kawan-kawan
	Faktor Menarik (Perbankan)	i. Penawaran produk berdasarkan Sistem Kewangan Islam ii. Kadar keuntungan yang rendah dan menarik iii. Tempoh pembayaran yang anjal iv. Terpengaruh dengan ejen promosi perbankan v. Tawaran membuat pembiayaan semula vi. Mbenarkan potongan gaji vii. Proses kelulusan yang segera viii. Tawaran jumlah pembiayaan yang tinggi ix. Tiada dikenakan cagaran

Jadual 1: Amalan Pembiayaan Peribadi Dalam Kalangan Penjawat Awam

Amalan Pembiayaan Peribadi Dalam Kalangan Penjawat Awam	Ya
	Tidak

Jadual 2: Skala Mengukur Amalan Pembiayaan Peribadi Dalam Kalangan Penjawat Awam

ANALISIS DATA

Amalan Pembiayaan Peribadi Dalam Kalangan Penjawat Awam	Faktor Menolak (Diri sendiri)	Kefahaman terhadap produk berdasarkan kewangan Islam	Dominasi	
			Tinggi	Rendah
		Mampu bayar bulanan kepada pihak bank	/ (93.3%)	
		Perangai suka berhutang apabila berpeluang		/ (93.3%)
		Untuk membayar wang pendahuluan membeli rumah atau kenderaan	/ (52.2%)	
		Pengaruh kawan-kawan		/ (80.6%)
		Penawaran produk berdasarkan Sistem Kewangan Islam	/ (77.9%)	
		Kadar keuntungan yang rendah dan menarik	/ (63.2%)	

Faktor Menarik (Perbankan)			
	Tempoh pembayaran yang anjal	/ (79.9%)	
	Terpengaruh dengan ejen promosi perbankan		/ (77.4%)
	Tawaran membuat pembiayaan semula	/ (68.4%)	
	Membenarkan potongan gaji	/ (88.1%)	
	Proses kelulusan yang segera	/ (84.1%)	
	Tawaran jumlah pembiayaan yang tinggi	/ (68.4%)	
Tiada dikenakan cagaran			
		/ (66.7%)	

Jadual 3: Hasil Dapatan Keseluruhan Terhadap Faktor Mempengaruhi Amalan Pembiayaan Peribadi Dalam Kalangan Penjawat Awam

DAPATAN KAJIAN

Pemilihan pelanggan terhadap produk pembiayaan peribadi berasaskan Islam menjadi pelengkap terhadap pemilihan produk tersebut di samping kehendak mereka untuk mendapatkan tunai segera. Namun begitu, masih ada lagi terdapat pelanggan yang tidak bersetuju dengan sistem kewangan Islam dalam pemilihan produk pembiayaan tersebut iaitu seramai 74 orang bersamaan 18.4 peratus. Maklumbalas negatif ini menimbulkan kesangsian kepada pengkaji sama ada mereka terlalu terdesak untuk meminjam wang segera sehingga tidak menghiraukan hal halal dan haram dalam Islam atau mereka mengambil jalan mudah untuk mendapatkan tunai segera.

Kajian ini mendapati bahawa seramai 375 orang responden (93.3 %) peratus bersetuju bahawa mereka membuat pembiayaan peribadi dengan mengetahui tahap kemampuan membayar semula pembiayaan tersebut. Penjawat awam mempunyai akses yang baik untuk mendapatkan kemudahan pembiayaan peribadi kerana institusi perbankan memberikan keutamaan kepada mereka disebabkan kemampuan untuk membayar semula pembiayaan adalah tinggi kerana mempunyai status perjawatan tetap dan mempunyai kenaikan gaji tahunan. Majoriti mereka juga menyatakan bahawa tujuan mereka meminjam adalah untuk memenuhi keperluan perbelanjaan harian mereka.

Seramai 210 orang responden (52.2 %) daripada 402 orang telah membuat pembiayaan peribadi untuk membayar wang pendahuluan membeli keperluan kemudahan aset utama dalam kehidupan mereka seperti rumah dan kereta manakala 187 orang responden membuat pembiayaan peribadi untuk tujuan-tujuan selain daripada membeli aset. Ini bermakna, walaupun ada kemudahan pembiayaan yang dikhususkan untuk pembelian rumah dan kenderaan, namun begitu mereka tetap memilih membuat pembiayaan peribadi untuk membeli aset-aset tersebut. Melihat kepada situasi ini, pembiayaan peribadi yang digunakan untuk membayar wang pendahuluan pembelian rumah dan kereta untuk kemudahan diri dan keluarga memberikan manfaat dan kebaikan kepada mereka tetapi responden terpaksa menanggung dua jenis pembiayaan dalam satu masa iaitu pembiayaan peribadi dan pembiayaan rumah atau kenderaan untuk mendapatkan satu aset sahaja.

Kebanyakan responden juga terpengaruh dengan kadar keuntungan tahunan bank yang rendah dalam penawaran produk pembiayaan peribadi. Seramai 254 orang responden (63.2 %) bersetuju bahawa mereka membuat pembiayaan peribadi disebabkan kadar keuntungan yang dikenakan oleh institusi perbankan adalah rendah. Manakala seramai 143 orang responden tidak bersetuju dengan kadar keuntungan yang rendah tersebut tetapi mereka tetap membuat pembiayaan peribadi. Nisbah perbezaan antara mereka yang bersetuju dan sebaliknya tidak begitu tinggi. Ini bermakna, kadar keuntungan yang rendah bukanlah faktor utama penjawat awam membuat pembiayaan peribadi tetapi dipengaruhi juga oleh faktor-faktor keperluan penggunaan yang lain sehingga tidak mengendahkan kadar keuntungan yang tinggi.

Seramai 311 orang responden (77.4 %) tidak bersetuju bahawa mereka membuat pembiayaan peribadi disebabkan terpengaruh dengan ejen promosi daripada pihak bank. Ini menunjukkan bahawa mereka membuat pembiayaan peribadi tidak semata-mata terpengaruh oleh ejen promosi tetapi disebabkan oleh faktor-faktor penggunaan yang lain. Walaupun begitu, terdapat kekerapan yang menunjukkan bahawa peminjam yang terpengaruh dengan ejen-ejen promosi juga agak tinggi iaitu seramai 86 orang (21.4 %). Secara tak langsung, ejen-ejen promosi memainkan peranan untuk menambah hutang penjawat awam.

Dapatan kajian di atas menunjukkan majoriti responden iaitu seramai 364 orang (80.6 %) tidak bersetuju bahawa pembiayaan yang dibuat oleh mereka adalah

disebabkan oleh pengaruh dan ajakan rakan-rakan. Ini bermakna, faktor-faktor penggunaan lebih mendominasi terhadap amalan pembiayaan peribadi di institusi perbankan. Tidak dapat dinafikan bahawa terdapat sebilangan responden yang membuat pembiayaan peribadi disebabkan oleh pengaruh rakan-rakan, namun pengaruh rakan juga boleh diklasifikasikan kepada dua keadaan sama ada galakan meminjam untuk kebaikan membeli aset berbentuk pelaburan ataupun meminjam untuk kehendak tidak produktif seperti ingin menunjuk-nunjuk, kelihatan bergaya dan setaraf dengan pekerjaan (Ringgit, Julai 2014), perkahwinan (Utusan Online, diakses pada 17 Oktober 2017) dan pelaburan spekulatif (Mohammad Taqiuddin Mohamad et al. 2012 : 37).

Seramai 254 orang responden (63.2 %) bersetuju bahawa mereka membuat pembiayaan peribadi disebabkan kadar keuntungan yang dikenakan oleh institusi perbankan adalah rendah. Manakala seramai 143 orang responden tidak bersetuju dengan kadar keuntungan yang rendah tersebut tetapi mereka tetap membuat pembiayaan peribadi. Nisbah perbezaan antara mereka yang bersetuju dan sebaliknya tidak begitu tinggi. Ini bermakna, kadar keuntungan yang rendah bukanlah faktor utama penjawat awam membuat pembiayaan peribadi tetapi dipengaruhi juga oleh faktor-faktor keperluan penggunaan yang lain sehingga tidak mengendahkan kadar keuntungan yang tinggi.

Kesimpulannya, kedua-dua faktor iaitu faktor diri sendiri dan faktor perbankan memainkan peranan dalam menarik golongan penjawat awam melalui kemudahan pembiayaan peribadi yang ditawarkan oleh institusi-institusi perbankan. Justeru, tidak boleh menyalahkan mana-mana pihak dalam perkara ini kerana kedua-dua belah pihak iaitu penjawat awam dan institusi perbankan masing-masing mempunyai peranan dalam menyumbang kepada jumlah hutang isi rumah negara.

KESIMPULAN

Pembiayaan peribadi merupakan instrumen yang ditawarkan oleh majoriti institusi perbankan di Malaysia untuk mendapatkan tunai segera bagi tujuan perbelanjaan yang pelbagai. Penjawat awam pula merupakan kelompok populasi masyarakat di Malaysia yang menjadi sasaran institusi-institusi perbankan untuk menawarkan kemudahan pembiayaan peribadi tersebut disebabkan latarbelakang status perjawatan tetap dan kemampuan untuk membayar semula pembiayaan. Oleh itu, terdapat banyak kelebihan pada pihak penjawat awam untuk menikmati kemudahan pembiayaan tersebut serta diluluskan dengan lebih mudah berbanding mereka yang bekerja dan berkhidmat dalam sektor swasta. Situasi ini membuka ruang dan peluang kepada penjawat awam untuk membuat pembiayaan peribadi dan bebas untuk menggunakan wang pembiayaan tersebut bagi sebarang penggunaan dan perbelanjaan. Penjawat awam yang terlibat dalam pembiayaan peribadi ini sudah pasti mempunyai tujuan dan maksud tersendiri, justeru memerlukan kepada perancangan perbelanjaan dan pengurusan wang pembiayaan tersebut dengan baik

agar tidak terjerumus dalam kancang muflis dan menanggung pembayaran bulanan dalam tempoh yang lama.

RUJUKAN

Al-Qur'an al-Karim

AKPK Ambil Langkah Lebih Proaktif Terap Pendidikan Kewangan Kepada Mahasiswa, <https://www.akpk.org.my/my/news>, diakses pada 6 Mei 2017.

AKPK Selesai Masalah Kewangan RM 476.6 Juta, <https://www.akpk.org.my/my/news>, diakses pada 8 Mei 2017.

Bahaya Hutang Tetapi Anda Tidak Menyadarinya, <http://e-muamalat.islam.gov.my/artikel/bahaya-hutang-tapi-anda-tidak-menyadarinya>, diakses pada 29 Mei 2017.

Beban Hutang Gugat Kebahagiaan, http://ww1.utusan.com.my/utusan/Rencana/20140120/re_05/Beban-hutang-gugat-kebahagiaan, diakses pada 28 Mac 2017.

Belanja Tahun Baru Cina Naik, <http://m.utusan.com.my/bisnes/ekonomi/belanja-tahun-baharu-cina-naik-1.437347>, di akses pada 11 Mac 2017.

Belia Muflis Akibat Berbelanja di Luar Kemampuan, http://ww1.utusan.com.my/utusan/Rencana/20140415/re_05/Belia-muflis-akibat-belanja-luar-kemampuan, diakses pada 9 September 2016.

Bendung Kenaikan Hutang Isi Rumah, <http://www.utusan.com.my/rencana/bendung-kenaikan-hutang-isi-rumah-1.342651>, diakses pada 20 Februari 2017.

Bijak Rancang Pinjaman Peribadi, Harian Metro Online, lihat <http://www.hmetro.com.my/node/40226>, diakses pada 22 Mac 2017.

Elak Pinjaman Peribadi, Elak Kad Kredit, Elak Hutang, <http://www.ikim.gov.my/index.php/en/buletin/8345-elak-pinjaman-peribadi-elak-kad-kredit-elak-hutang>, diakses pada 9 September 2016.

Financial, <http://www.bnm.gov.my/index.php?ch=li&cat=islamic&type=IB&lang=bm>, diakses pada 27 November 2017.

Hutang Isi Rumah Antara Yang Tertinggi di Asia, <http://www.astroawani.com/videos/show/buletin-awani/hutang-isi-rumah-antara-tertinggi-di-asia-11300>, diakses pada 6 Oktober 2015.

Amalan Pembiayaan Peribadi dalam Kalangan Penjawat Awam di Melaka, Malaysia
Mohd Azam Yahya, Fatimah Nadirah Mohd Noor,
Mohd Izzudin Mohd Noor & Nur Zafirah Muhammad Nor

Hutang Isi Rumah Masih Terkawal, <http://e-muamalat.gov.my/akhbarmajalah/hutang-isi-rumah-masih-terkawal>, diakses pada 25 Mac 2017).

Hutang Membantu Atau Membelenggu,
<http://www.ikim.gov.my/index.php/ms/berita-harian/7946-hutang-membantu-atau-membelenggu>, diakses pada 17 Ogos 2016.

Kerajaan Terus Anjur Program Mengurus Kewangan,
<https://www.akpk.org.my/my/news>, diakses pada 8 Mei 2017.

Ketagih Berjudi Punca Pinjam Ahlong,
<http://www.sinarharian.com.my/nasional/ketagih-berjudi-punca-pinjam-ahlong-1.162432>, diakses pada 10 November 2017.

Langkah Membendung Kenaikan Hutang Isi Rumah,
<http://www.astroawani.com/berita-malaysia/langkah-membendung-kenaikan-hutang-isi-rumah-17888>, diakses pada 6 Oktober 2015. Laporan ini merupakan temubual diantara pihak Astro Awani dengan Prof. Dr. Rajah Binti Rasiah, Dekan Fakulti Ekonomi dan Pentadbiran, Universiti Malaya.

Lelaki Paling Ramai Terbeban Hutang,
<http://www.sinarharian.com.my/nasional/lelaki-paling-ramai-terbeban-hutang-1.242806>, diakses pada 25 Mei 2017.

Malaysia Antara Negara Berhadapan Hutang Isi Rumah Yang Meningkat,
<http://www.astroawani.com/berita-malaysia/malaysia-antara-negara-berhadapan-hutang-isi-rumah-yang-meningkat-19201>, diakses pada 6 Oktober 2015. Video ini adalah pernyataan daripada Timbalan Menteri Kewangan Datuk Ahmad Maslan.

Mohd Azam Yahya, Abd Basir Mohamad (2018), *Penjawat Awam dan Pengaruh Terhadap Pembiayaan Peribadi*, Jurnal Maw'izah, jilid 1, hlm 119-136.

Mohd Azam Yahya, Muslihah Mazlan, Suhaimi Abu Hasan (2020), *Faktor Yang Mendorong Individu Untuk Membuat Pembiayaan Peribadi*, Jurnal Ulwan, jilid 5, hlm 126-133.

Membazir Ketika Perayaan Menjejas Ekonomi,
<http://www.bharian.com.my/node/170195>, diakses pada 13 Mac 2017).

Nuradila Noorazam (2016), *Gaji Tidak Setara Faktor Utama Peningkatan Kos Sara Hidup di Malaysia*, Astroawani pada 23 September 2016, lihat laman web rasmi astroawani <http://www.astroawani.com/berita-bisnes/gaji-tidak-setara-faktor-utama-peningkatan-kos-sara-hidup-di-malaysia-117473>, di akses pada 27 Mei 2017.

Orang Kita Liat Bayar Punca Hutang, <https://www.akpk.org.my/news/949-orang-kita-liat-bayar-punca-hutang>, diakses pada 28 Mac 2017.

Pembiayaan Semula Untuk Pembiayaan Peribadi, lihat laporan ini dalam Sinar Online di <http://sinar.fm/zon-interaktif/gaya-hidup/tip-sana-sini/pembiayaan-semula-untuk-pinjaman-peribadi>, diakses pada 25 Mac 2017.

Perbelanjaan Berhemah Tangani Kos Sara hidup (13 Mac 2014), <https://www.akpk.org.my/content/610-perbelanjaan-berhemah-tangani-kos-sara-hidup>, diakses pada 17 Ogos 2017.

Perlu Bijak Kendali Pinjaman Peribadi, http://www.kosmo.com.my/kosmo/content.asp?y=2012&dt=0427&pub=Kosmo&sec=Rencana_Utama&pg=ru_02.htm, diakses pada 9 September 2016.

Pening Bajet Raya: Sanggup Hutang Penuhi Kehendak, <http://www.sinarharian.com.my/mobile/nasional/pening-bajet-raya-sanggup-hutang-penuhi-kehendak-1.405471>, diakses pada 10 November 2017.

Peningkatan Hutang Isi Rumah dan Peranan Masyarakat, <http://www.ikim.gov.my/index.php/ms/sinar-harian/9094-peningkatan-hutang-isi-rumah-dan-peranan-masyarakat> diakses pada 30 Jun 2015.

Pinjaman Peribadi: Ramai Terpedaya Kerana Nafsu, <http://kpdnkk.bernama.com/newsBm.php?id=1115475>, diakses pada 22 Mac 2017.

Pinjaman Peribadi Terbaik di Malaysia 2016, <http://www.astroawani.com/gaya-hidup/pinjaman-peribadi-terbaik-di-malaysia-untuk-2016-113354>, diakses pada 4 Julai 2017.

Profil Hutang AKPK dalam e-
muamalat.islam.gov.my/sites/default/files/akhbar.../10/profil_hutang_akpk.pdf, diakses pada 29 September 2016.

Amalan Pembiayaan Peribadi dalam Kalangan Penjawat Awam di Melaka, Malaysia
Mohd Azam Yahya, Fatimah Nadirah Mohd Noor,
Mohd Izzudin Mohd Noor & Nur Zafirah Muhammad Nor

Trend Kahwin Buat Pinjaman Bank,

<http://www.sinarharian.com.my/mobile/semasa/trend-kahwin-buat-pinjaman-bank-1.432533>, diakses pada 13 November 2017.

Zulkiply Omar (2016), *Peningkatan Kos Sara Hidup*, Berita Harian Online bertarikh 10 Februari 2016 dalam <http://www.bharian.com.my/node/122913>.